समन्वितम्। हेमरत्नयुतैः शृङ्गैश्चामरैश्चापि शोभितम्। पादुकोपानहच्छत्रभाजनासनसंयुतम्। "दशसौवर्णिके शृङ्गे, खुराः, पञ्चपलास्तथा"। पञ्चाशत्पलमितोदोहनकः अन्यत्र तथाभिधानात् घण्टिकादौ सुवर्णशब्दोऽत्र षोडशमाषपरिमितहिरण्यवचनः, सकृदुच्चरितसुवर्णशब्दावगतपरिमाणपरित्यागानुपपत्तेः। पादुके काष्ठमय्यौ, चर्म्मकृते उपानहाविति भेदः। "गवां दशकमध्ये स्यात् काञ्चनो नन्दिकेश्वरः। कौशेयवस्त्रसंवीतो नानाभरणभूषितः। लवणद्रोणशिखरे-माल्येक्षुफलसंयुतः। कुर्य्यात् पलशतादूर्द्धं सर्वमेतदशेषतः। शक्तितः फलसाहस्रत्रितयं यावदेव तु। गोशते वै दशांशेन सर्वमेतत् प्रकल्पयेत्"। लवणद्रोणशिखरे, लवणद्रोणोपरीत्यर्थः। नन्दिकेश्वरलक्षणं ललितविजयात् "ऊर्द्धस्त्रिनेत्रो द्विभुजः सौम्यास्योनन्दिकेश्वरः। वामे तु शूलभृद्दक्षे चाक्षमालासमन्वितः" इति ऊर्द्ध इति, अशयानानुपविष्ट इत्यर्थः। पलशतादूर्द्धं पलसहस्रत्रितयं यावदिति, साभरणनन्दिकेश्वरविषयमेतत् आनन्तर्य्यात्। गोशते वै दशांशेनेति गोशते देये गामेकामेकञ्च वृषभं वेदिमध्येऽधिवासयेत्। पलशतादूर्द्धं पलशतत्रयं यावदिति साभरणनन्दिकेश्वररचनादिकं कुर्य्यादित्यर्थः। "पुण्यं कालमथासाद्य गीतिमङ्गलनिःस्वनैः। सर्वौषध्युदकस्नानस्नापितो वेदिपुङ्गवैः। इममुच्चारयेन्मन्त्रं गृहीतकुसुमाञ्जलिः"। अत्रापि पूर्ववत् पूर्वेद्युरधिवासनं विधाय द्वितीयदिवसे ब्राह्मणवाचनानन्तरमग्निकुण्डेषु ऋत्विगुपवेशनादिपूर्णाहुतिपर्य्यन्तं कर्मशेषं गुरुः समापयेत्। ततः पुण्यकालम् आत्मानुकूललग्नमुहूर्त्तादिलक्षणमासाद्य कुण्डसमीपस्थितकलसोदकेन ब्राह्मणैः स्नापितः शुक्लमाल्याम्बरधरो यजमानो वक्ष्यमाणमन्त्रानुदीरयेत्। "नमो वो विश्वमूर्त्तिभ्यो विश्वमातृभ्य एव च। लोकाधिवासिनीभ्यश्च रोहिणीभ्यो नमो नमः। गवामङ्गेषु तिष्ठन्ति भुवनान्येकविंशतिः। ब्रह्मादयस्तथा देवा रोहिण्यः पान्तु मातरः। गावो मे अग्रतः सन्तु गावो मे सन्तु पृष्ठतः। गावः शिरसि मे नित्यं गवां मध्ये वसाम्यहम्। यस्मात् त्वं वृषरूपेण धर्म एव सनातनः। अष्टमूर्त्तेरधिष्ठानमतः पाहि सनातनः। इत्यामन्त्र्य तु यो दद्याद्गुरवे नन्दिकेश्वरम्। सर्वोपकरणोपेतं गोयुगञ्च विचक्षणः। ऋत्विग्भ्यो धेनुमेकैकां दशकाद्विनिवेदयेत्। गवां च शतमथैकैकं तदर्द्धं चाथ विंशतिम्"। दश पञ्चाथवा दद्यादन्येभ्यस्तदनुज्ञया"। दानवाक्यमत्र तुलापुरुषवद्वेदितव्यम्, एते च शतप्रभृति पञ्चपर्य्यन्ता विकल्पा ऋत्विग्विषया तदानन्तर्य्यात्, ततश्चायमर्थः सिद्धो भवति गोदशकमध्यान्नन्दिकेश्वरयुतं गोयुगं गुरवे प्रतिपाद्य शेषाणामष्टानाङ्गवामेकैकामेकैकस्मै ऋत्विजे दद्यात्, तथा गोसहस्रमध्यात् शतद्वयं गुरवे प्रदाय एकैकं शतमृत्विग्भ्यो दद्यात्, अथ वा शतं गुरवे पञ्चाशतं पञ्चशतमृत्विग्भ्यः, अथ वा चत्वारिंशतं गुरवे विंशतिं विंशतिमृत्विग्भ्यः। विंशतिं, वा गुरवे दश दशर्त्विग्भ्यः, दश वा गुरवे पञ्च पञ्चर्त्विग्भ्यो दद्यात् शेषा गास्तदनुज्ञया अन्येभ्योऽपि दद्यात्। दक्षिणाञ्चात्र पूर्ववदेव दद्यात् अनुक्तदक्षिणासु सुवर्णः दक्षिणेति वचनात् यथाशक्ति सुवर्णं वा। ततः पूर्ववदेव पुण्याहवाचन-देवतापूजन-विसर्जनादि कुर्य्यात्। "नैका बहुभ्यो दातव्या यतो दोषकरी भवेत्। बह्व्यश्चैकस्य दातव्या श्रीमतारोग्यवृद्धये। पयोव्रतः पुनस्तिष्ठेदेकाहं गोसहस्रदः"। इदञ्च पयोव्रतानुष्ठानं, शक्त्यपेक्षम् "अशक्तौ नक्तमिष्यते" इति वचनात्। "श्रावयेत् शृणुयाद्वापि महादानानुकीर्त्तनम्। तद्दिनं ब्रह्मचारी स्याद्यदीच्छेद्विपुलां श्रियम्"। आथर्वणगोपथब्राह्मणे "अथातो गोसहस्रविधिर्गोष्ठ उदकान्ते शुचौ देशे प्राञ्चमिध्ममुपसमाधाय अन्वालभ्याथ जुहुयात्, आ गावस्सूक्तेनाद्यं जुहुयात्, महाव्रीहीणामैन्द्रञ्चरुं सौम्यञ्च सहस्रं तस्याः पयसि श्रपयित्वा गाव इति, एवमुभय इत्येतेन जुहुयात् पश्चादग्नेस्तीर्थोदकपूर्णकलसमवस्थाप्याहिसंवोगोष्ठेनेति दश गाः स्नापयेत् त्वरमाणोऽन्याः समभ्युक्ष्य सहस्रं, तस्याः स्नानोदकेनेममिन्द्रं वर्द्धय क्षत्रियं म इति, राजानमभिषिच्येमा आप इति, षड्भिर्यथोक्तमञ्जनाभ्यञ्जनानुलेपनं कृत्वा सहस्रतमीं प्रथमामलंकृत्य गावो मामुपतिष्ठत प्रजावती सूयवसादिति च पर्य्यासयेत् प्रियमशनन्दत्त्वा द्विवृणमघ्न्य इति सहस्रतमीमालभ्य जपेत् मया गावः पतिना सवद्धमिति मन्त्रेणानेनार्घं दत्त्वा सहस्रतमीं पुनरुपसंगृह्य भूमिष्ठा प्रतिगृह्णात्विति जपेत् सहस्रं, तस्याः पृष्ठतो व्रजन् सर्वाः प्रदक्षिणीकृत्य नमस्कृत्य स्वस्ति वाच्य ब्राह्मणेभ्यो निवेद्य दश गा दक्षिणाः कर्त्रे सहस्रतमीं वस्त्रयुग्मञ्च तदपि। सप्तजन्मानुगं पापं पुरुषैः सप्तभिः कृतम्। तत्क्षणात् विधिनानेन नाशयेद्गोप्रदो नरः। सर्वेषामिह दानानां फलं यत् परिकीर्त्तितम्।